

STATSMINISTER ODVAR NORDLIS FOREDRAG VED FAGLIG POLITISK,
TILLITSMANNSKONFERANSE, OSLO ARBEIDERPARTI, 22. JANUAR 1979

I 1976 og første del av 1977 var Regjeringens økonomiske politikk basert på den oppfatning som var vanlig på den tid, at det internasjonale økonomiske tilbakeslag var kortvarig, og ville bli avløst av en *ny* vekstperiode. Derfor førte vi en motkonjunkturpolitikk som tok sikte på å gi vanskeligstilte bedrifter en finansiell mulighet til å greie seg gjennom et kortvarig tilbakeslag. I 1977 ble det klart at tilbakeslaget var av lengre varighet. Det var derfor ikke lengre mulig å fortsette den form for motkonjunkturpolitikk som inntil da hadde vært framtrødende.

I årene 1976 - 1978 ble det i alt anvendt

- 2 -

6.700 mill. kroner til støttetiltak som i det vesentlige ble gitt til enkeltbedrifter etter at de hadde henvendt seg til myndighetene om bistand. Vi regner med at om lag 100.000 personer direkte og indirekte er berørt av disse støttetiltakene.

Selv om de usikre og svake konjunkturer har vart ved, har likevel mange av de bedrifter som fikk støtte i disse årene greid seg selv seinere. Men andre har ikke greid seg. De har enten vært for sterkt rammet av den internasjonale motgang, eller de har manglet den indre styrke til nødvendig omstilling til skiftende forhold.

Når Regjeringen har vært kritisert for denne politikk, er det nødvendig å minne om at ingen bedrift er påtvunget støtte fra det offentlige. Ethvert støttetiltak er kommet

etter ønske, og ofte betydelig press fra bedriftens ledelse. Regjeringen var klar over at det var en risiko forbundet med slik finansiell støtte til enkeltbedrifter. Men formålet med støtteordningen var ikke å opptre som en forsiktig kreditbank som la større vekt på lånets formelle sikkerhet enn på muligheten av å holde sysselsettingen oppe.

Man kan av og til oppfatte den kritikk som har vært rettet mot Regjeringen dithen at blomstrende, sterke bedrifter ved statlige støttetiltak er blitt ødelagt. Jeg tror hverken de ansatte i slike bedrifter eller bedriftenes ledelse deler denne oppfatning.

Situasjonen vi nå er oppe i, er ikke enkel. Men vi må ikke miste sansen for proporsjonene. Med vår utadvendte økonomi må vi nødvendigvis merke virkningene av den interna-

sjonale lavkonjunktur som har ridd vår del av verden i de senere år. Men vi må ikke være blinde for at vi også i disse årene har fortsatt utviklingen av vårt eget samfunn, vi har holdt masse-arbeidsløsheten utenfor våre grenser og vi har bedret økonomien for de aller fleste.

At vi nå må ta en pause i denne utviklingen er ingen tragedie. Det betyr bare at vi konsoliderer vår levestandard på et nivå som er blant de høyeste i verden. Sett i forhold til hva som skjer i andre land, er våre problemer ikke så store.

At vi har maktet en slik utvikling i vårt eget land, skyldes i første rekke en bevisst og målrettet politikk fra parti og regjering, og en aktiv og ansvarlig medvirkning fra fagbevegelsens side. Vi må ikke miste dette av syne når vi nå stilles overfor enkeltproblemer som for oss synes store og

til dels nesten uløselige. Vi må heller ikke i jakten på kortsiktige løsninger på aktuelle problemer kjøre frem opplegg som kan komme til å vanskeliggjøre eller hindre den struktur-omlegging som vi må igjennom innenfor visse deler av vårt næringsliv. Vi må fastholde vår målsetting om full sysselsetting og trygge arbeidsplasser. Men det må ikke innebære at vi fryser fast en næringsstruktur som ikke lenger kan hevde seg i den internasjonale konkurransen. Det er ikke mulig over lengre tid å erstatte tap av markeder med tilskott av offentlige midler. Det er å forsøke å løfte seg selv opp etter håret.

Jeg tror at det er nødvendig at dette blir utgangspunktet for alle våre vurderinger både på det politiske og det faglige plan i tida som ligger foran oss.

Diskusjonen ^{om} av de såkalte selektive støttetiltak har frisknet til igjen etter at Tandberg-konsernet på ny er kommet opp i en dyptgående krise. På ny vil jeg minne om at konkursen ved Tandberg Radiofabrikk ikke er et resultat av den statlige industripolitikk, hverken i form av den støtte bedriften fikk for ett år siden, eller som et resultat av den generelle politikk i de foregående år.

Bedriften var helt frem til for ett år siden under privat ledelse og privat ansvar. Det var i denne tid at den

gikk sin undergang i møte.

Tegnene på dette var synkende lønnsomhet og økonomiske tap, sammen med en raskt minkende egenkapital. En stor del av bedriftens produksjon var basert på produkter hvor man gikk mot et metningspunkt i markedet, og en meget sterkt økende internasjonal konkurranse.

Når Regjeringen for ett år siden gikk til det betydelige skritt å foreslå for Stortinget støttetiltak med aksjetegning, lån og garantier på i alt 240 mill. kroner, var dette et resultat av vanskelige vurderinger.

Mange tegn tydet på at det ikke var noe håp om å gjenopprette en lønnsom produksjon for alle bedriftens viktigste produktområder. På den andre siden sto Tandberg som eksempel på en pionerinnsats i norsk elektronisk

industri. Bedriften var kjent for sin styrke i produktutvikling og i det hele på den teknologiske side. Vi mente at den hadde betydning for hele den norske elektroniske industri.

Derfor valgte Regjeringen å gå til det skritt å foreslå for Stortinget betydelige beløp til denne ene bedrift, selv om den var lokalisert i distrikter hvor sysselsettingsproblemer generelt ikke er alvorlige.

Regjeringen fikk som kjent betydelig støtte for sin vurdering gjennom det enstemmige stortingsvedtak ved bevilgningene til Tandberg.

Jeg har ennå ikke oversikt nok til å gi noen fullstendig vurdering av Tandbergs virksomhet i 1978. Det er mitt foreløpige inntrykk at det nye styret gjorde sitt beste for å treffe riktige beslutninger som grunnlag for en varig lønn-

som drift. Jeg har også det foreløpige inntrykk at utviklingen frem til sommeren 1978 ikke sto i noe misforhold til de planer og prognoser som var lagt frem. Det var først i høstmånedene som alt i alt er den viktigste sesong for en bedrift på dette området, at de økonomiske prognoser sviktet.

Den vest-europeiske industri innenfor de områder Tandberg arbeider, har betydelige vansker i de fleste land selv om enkelte bedrifter greier seg. Innenfor de mer vanlige produkter i forbruker-elektronikk er utsiktene meget problemfylte.

Regjeringen har latt de ansattes interimselskap få økonomisk bistand til å gjennomføre en konsulentstudie av Tandbergs produksjon av forbrukerelektronikk.

Regjeringen finner de ansattes initiativ og innsats for å redde egne arbeidsplasser så verdifullt at vi vil la

alle muligheter bli forsøkt før vi tar endelig beslutning.

Debatten om Tandberg-saken har for så vidt antatt kjente former. Mens Industridepartementet arbeider med en fullstendig redegjørelse som skal gi Stortinget et forsvarlig grunnlag å vurdere saken på, er borgerlige politikere og massemedia opptatt av brevsaker og statsrådjakt. Mens fakta og realiteter og hensynet til arbeidsplassene presser Regjeringen til å ta initiativ, synes det som om opposisjonen ser suverent bort fra at også den har et ansvar for at arbeidsplasser kan opprettholdes der det er muligheter for det.

Da Regjeringen gikk inn i Tandberg, ble det understreket at det var en nødløsning. Men faktum var at det på det daværende tidspunkt forelå opplysninger som altså tydet på at

dersom den nødvendige kapital kunne skaffes, ville store deler av produksjonen ved Tandberg være liv laga.

Regjeringen la frem for Stortinget det den hadde av materiale. Og Stortinget ga på dette grunnlag sin tilslutning til at staten skulle gå inn med de nødvendige midler.

Men Regjeringen gjorde også Stortinget oppmerksom på at det her ikke var snakk om å overta Tandberg for å gjøre den til en statsbedrift i vanlig forstand. Det var en nødløsning, fordi det ikke var mulig å skaffe kapital på annet hold. Men forutsetningen var - og det står også i proposisjonen - at en skulle komme tilbake til eierstrukturen i selskapet.

Handteringen av Tandberg-saken på politisk plan og i massemedia i de siste ukene kan faktisk føre til at en re-

gjering kan vike tilbake for å delta i redningsaksjoner for å verge arbeidsplasser. Den politiske belastning dette nå etter hvert synes å innebære, også i forhold til Stortinget, må føre til at en regjering vil tenke seg om både en og to ganger før den fremmer slike saker for Stortinget, selv om den mener at det er grunnlag for en redningsaksjon. Men opposisjonen kan komme til å tvinge en mindretallsregjering til en slik holdning dersom en ikke aksepterer at ^{opposisjonen} har sitt selvstendige ansvar også i slike saker.

La meg si et par ord om jakten på industriministeren i denne sammenheng. Det er ganske klart at enhver statsråd må være ansvarlig for at han oppfyller sine konstitusjonelle forpliktelser overfor Stortinget. Dersom det klarlegges at han - med eller mot sin vilje - ikke har oppfylt disse forplikt-

elsene, må han selvfølgelig ta konsekvensen av det.

I denne saken foreligger det så vidt jeg kan bedømme det, ikke noen slik situasjon. Det er hittil ikke kommet frem noe som tyder på at ikke Stortinget har fått de opplysninger som det hadde krav på til enhver tid.

I en slik situasjon synes det urimelig at en komplisert og meget alvorlig sak brukes som middel i jakten på en enkelt statsråd. Hvis det ikke kan påvises at det foreligger informasjonssvikt overfor Stortinget, vil ikke en regjering kunne finne seg i at dens medlemmer skal plukkes en for en, slik det her tydeligvis legges opp til.

Et annet, men også vesentlig, poeng er at denne utviklingen kan føre til at det blir problematisk å finne kompetente folk i næringslivet som vil påta seg det nødvendige

praktiske arbeid med slike saker. Når en risikerer offentlig uthenging fordi en har gått inn i en samfunnsgagnlig jobb, er det klart at de fleste vil betenke seg på å innlate seg på det.

Industrien landet over strir med problemer. Arbeidsplasser er i fare også i andre områder enn Oslo-området. Og det kan være områder der det ikke finnes alternative sysselsettingsmuligheter.

Skipsverftene er den mest akutte kriserammede del av norsk industri. Dette er en del av en internasjonal krise. Den er skapt av to årsaker. Den første er det alminnelige

tilbakeslag i verdens skipsfart. Det andre forhold er at nye skipsbyggernasjoner med langt lavere kostnader enn i de tradisjonelle vest-europeiske skipsbygningsland, nå er i ferd med å slå ut mange gamle verft i konkurransen om nye kontrakter.

I Norge har vi holdt sysselsettingen i skipsverftene godt oppe i de senere år, sammenliknet med andre land. Dette har i stor utstrekning vært et resultat av myndighetenes medvirkning til å skaffe kontrakter for levering til utlandet, i første rekke til utviklingsland. Videre er det fortsatt en viss tilgang av nye byggeoppdrag fra Norge.

En del av myndighetenes engasjement overfor skipsbyggeriene i de senere år har vært innrettet på å hjelpe dem å omstille virksomheten fra skipsbygging til andre formål. Denne omstilling ser av ulike årsaker ut til å ha gått saktere

enn forutsatt.

Det er nå dessuten blitt en betydelig forverring når det gjelder mulighetene for nye kontrakter. Derfor vil vi i 1979 møte skipsbyggingskrisen i Norge mer akutt enn vi har gjort i de foregående år. På grunnlag av opplysninger fra verftene var nybyggingskapasiteten belagt med ca. 95 % i annet halvår 1978. Dette ventes å synke helt ned i 40 - 50 % i annet halvår 1979. Dette betyr at vi i denne industrigren vil stå overfor oppgaven å finne annen sysselsetting til nærmere 10.000 personer. Denne oppgaven stiller de sterkeste krav til vår arbeidsmarkedspolitik. Når det gjelder formidling av arbeid, opplæringsvirksomhet for omskolering til nye yrker, samt bistand til omstilling til ny produksjon ved verftene, ligger det større og vanskeligere

oppgaver enn de vi har stått overfor i de senere år.

Det vil gi et helt uriktig bilde av norsk økonomi bare å fremstille de mørke trekk som jeg nå har berørt.

Vi kan allerede nå se betydelige positive resultater av den økonomiske politikk som ble lagt opp for ca. ett år siden.

Først og fremst har vi lyktes i å få utenriksøkonomien under en langt bedre styring.

I 1977 hadde vi et samlet underskudd på betalingsbalansen på hele 26 milliarder kroner.

Tilstrammingsiltakene som har virket på import og forbruksøking har gitt utslag. Samtidig har vi hatt en oppmuntrende vekst i eksporten av norske varer på verdensmarkedet i 1978.

I alt har dette ført til at underskuddet er blitt mer

enn halvert. Det endelige regnskap for 1978 vil trolig vise et underskudd i nærheten av 11 milliarder kroner.

En vesentlig del av dette underskuddet skriver seg fortsatt fra de høye investeringer i oljevirkksomheten.

Etter at den tradisjonelle norske vareeksport i 1977 falt med hele 5 prosent, har det i 1978 vært en omtrent like stor prosentvis oppgang.

Dette er de reelle tall korrigert for prisstigning.

Det er de tradisjonelle eksportnæringer, metaller og andre produkter fra den elektrometallurgiske industri, samt treforedlingsproduktene som har økt mest.

Importen er brakt under bedre kontroll, og den sterke veksten i 1977 er avløst av en mengdemessig nedgang på 8 - 10 prosent i 1978.

Skipsfarten som lider under virkningen av en sterk internasjonal depresjon har i siste halvår i 1978 kunnet notere seg et midlertidig blaff i en del av fraktene.

Det er tegn som tyder på at man neppe vil få ytterligere fall i fraktmarkedene.

Tilgangen av nye skip fra verdens skipsverft som har bidratt til å presse markedet, blir etter hvert redusert og avsluttet.

De politiske omveltninger i Iran kan imidlertid bringe nye usikkerhetsfaktorer inn i det internasjonale fraktmarked.

Prisutviklingen er et område som både internasjonalt og nasjonalt har bidratt mye til de vanskelige økonomiske forhold.

I 1978 har det både internasjonalt og i vårt eget land vært en klar forbedring.

Flere og flere land får inflasjonen under kontroll og kan igjen få et mer stabilt grunnlag til å bygge sin økonomi på.

Mot slutten av 1978 stoppet prisstigningen i Norge opp.

Det er de positive virkningene av inntekts- og prisstoppen som nå slår igjennom.

Så langt tyder det på at det krafttak vi tar i norsk økonomi for 1979 gir de forventede resultater.

Men de oppgavene vi står overfor i norsk økonomi og i dens forhold til den internasjonale depresjon er så omfattende og dyptgripende at vi ikke må tro at vi med dette har løst problemene.

Om ikke vesentlige uforutsette positive ting skjer internasjonalt må vi også for 1980 innrette oss på en

stram økonomisk politikk og begrensede rammer for vår inntektspolitikk.

Det er derfor viktig at Regjeringen i nær kontakt og nært samarbeid med partene i arbeidslivet så snart som mulig kan få gjennomanalysert situasjonen og få diskutert seg fram til enighet om hovedlinjene for inntektsoppgjørene og den økonomiske politikk for 1980.

Dette er bakgrunnen for at Regjeringen har innkalt Kontaktutvalget til møte allerede 1. februar.

Regjeringen legger her vekt på at en kan nå fram til omforente og hensiktsmessige opplegg for inntektsoppgjørene neste år.

Regjeringen vil videre invitere partene til en rask utredning av mulighetene for å bedre de lavtlønnedes situasjon.

Vi må hele tiden holde fast ved hovedmålsettingene

for vår politikk.

Det er:

- å sikre sysselsettingen
- å verne om vår sosiale standard i en internasjonal depresjon
- å sikre en fordeling som bredest sett aksepteres som rettferdig.

Tilstramming og nøkternt måtehold er viktige forutsetninger for å løse disse oppgavene. Men vi løser dem ikke bare ved at vi på alle felter "tilstrammer" oss igjennom problemene.

Vi må kanalisere midler inn i de deler av vårt arbeids- og næringsliv som har muligheter for utvikling, og dermed muligheter for å trygge sysselsettingen på kortere og lengre sikt.

Vi må legge forholdene best mulig til rette for investering, utvikling og vekst.

Dette må vi gjøre, samtidig som vi holder fast ved vår målsetting om å verne om det menneskelige miljø.

Hovedlinjene i en fremtidsrettet politikk kan summeres opp i disse hovedpunktene:

1. En fortsatt aktivisering av industri-, nærings- og sysselsettingspolitikken.
2. En kritisk gjennomgang av mål og virkemidler i distriktspolitikken med sikte på en mer aktiv og klarere målrettet innsats.
3. En videre styrking av forskning og produktutviklingsarbeid.
4. En aktiv innsats internasjonalt for å finne markeder og nye muligheter for norsk eksport.
5. En økonomisk politikk og inntektspolitikk som holder

pris- og kostnadsstigningen tilbake, som styrker konkurranseevnen og som gir rettferdig sosial fordeling.

6. Stat, fylker og kommuner må ved vårt etablerte høye offentlige forbruk prioritere oppgaver som innenfor en fremtidsrettet ressursbruk sikrer sysselsetting og menneskelig miljø på kort og lang sikt.
7. En fortsatt utvikling og effektivisering av samarbeidsformer og ledelse i arbeids- og næringsliv. Bedriftsdemokratiet og det økonomiske demokrati må styrkes.

Volvo-avtalen er det største enkeltprosjekt i Regjeringens næringspolitikk. Avtalen betyr ikke å styrke svensk industri på bekostning av norsk. Gjennom statens innsats til

å gjennomføre Volvo-avtalen gir vi norsk industri en betydelig mulighet til utvikling. Norsk industri får, dels som underleverandør til Volvo, dels i andre samarbeidsavtaler med Volvo, dels ved at Volvo vil opprette enheter i Norge, muligheter til å dra fordel av det rike industrielle miljø som Volvo representerer. Dette gjelder både forskning og utvikling av produkter, industriell planlegging, en solid finansiell struktur og sist men ikke minst adgangen til et verdensomfattende moderne markedsføringsapparat.

I den første planen for gjennomføring av Volvo-avtalen i de kommende 5 år, er det som kjent ført opp 3.000 - 5.000 arbeidsplasser i Norge som et mål.

Volvo har i dag i Sverige ca. 45.000 arbeidsplasser. Formålet til det nye svensk-norske Volvo er at selskapet i sin kapitalstruktur, ledelse, bemanning og produksjon skal

avspeile at det er et reelt to-lands selskap. Dette betyr at på lengre sikt vil 5.000 Volvo-arbeidsplasser i Norge ikke være noen akseptabel oppfylning av dette mål. Hvis gjennomføringen av Volvo-avtalen går slik det er en klar hensikt fra begge parter, vil vi på lengre sikt kunne regne med et betydelig større antall arbeidsplasser enn de som er skissert for den første 5-års perioden. Dette betyr også at de indirekte virkninger av den tilkopling til det brede og solide industrielle miljø som Volvo representerer, også vil bli større.

Næringspolitikken i forhold til industrien har som kjent vært under omlegging i det siste år fra enkeltvise retningsaksjoner til vanskeligstilte bedrifter, til mer generelle virkemidler, til å bistå industrien til å omstille seg til nye produkter og produksjonsformer. Likevel har vi beholdt som

et innslag i industripolitikken mulighetene for fortsatt å kunne yte likviditetsslån og annen støtte til bedrifter som har problemer. Denne del av industripolitikken vil bli opprettholdt, i første rekke til bedrifter lokalisert på steder med ensidig næringsliv og mer sterk avhengighet av vedkommende bedrift. I slike tilfeller er det god distriktspolitikk og god næringspolitikk å holde virksomheten oppe. Det kan også være andre tilfeller hvor det både på kort og lang sikt er riktig å forlenge støtteordninger til enkeltbedrifter på denne måten. Regjeringen har derfor markert at den gjennomfører en myk overgang fra støtten til enkeltvise nødstilte bedrifter til de mer generelle stimuleringsiltak for bedrifter med vekstmuligheter.

I denne sammenheng er jeg etter hvert kommet til at vi også bør vurdere andre sider ved vår distriktspolitikk, for

å være sikre på at de virkemidler vi gjør bruk av både er tilstrekkelige og de mest hensiktsmessige for å holde et levende økonomisk miljø oppe i de distriktene som ennå ligger tilbake.

Avslutningsvis har jeg lyst til å si et par ord om den alminnelige politiske situasjon, slik den bl.a. gjen-speiles i de månedlige politiske meningsmålingene. Disse målingene viser en klar tendens: Høyre er på fremmarsj i sterkere grad enn kanskje noen gang tidligere. Tendensen gjør seg ikke gjeldende bare i vårt eget, men i mange vestlige land. Situasjonen blir ikke mindre alvorlig av den grunn.

Selvfølgelig er dette et problem for Arbeiderpartiet. Men i langt sterkere grad er det i øyeblikket et problem for mellompartiene. Skal de la seg drukne i Høyres favntak, eller

skal de etter hvert søke å finne tilbake til selvstendige politiske plattformer? Skal de fortsette som haleheng til Høyre, eller skal de igjen forsøke å plassere seg også reelt "i midten"? I så fall kan det skapes en ny situasjon i norsk politikk.

Men også vi må vurdere situasjonen. Jeg tror ikke det har noen hensikt å søke å skremme folk med Høyres fremgang. En kan vel si mye om Norvik og Willoch, men å søke å lage dem til busemenn, er nok spilt møye.

Det vi må gjøre er å avklare vår politikk i forhold til Høyres politikk. Vi må overbevise tvilerne om at en politikk som bygger på solidaritet, er en politikk for fremtida.

Det skulle ikke være så vanskelig å gjør det i en tid

da det virkelig kreves samfunnssolidaritet for at den enkelte skal kunne bys den trygghet som vi etter hvert var blitt vant til å ta som en selvfølge.

Dersom utviklingen skulle føre til at det politiske bilde endrer seg, må vi også være villige til å ta opp til drøfting vårt eget partis plassering i dette bilde.

La meg helt til slutt komme med et lite hjertesykk. Det blåser ganske frist rundt Regjeringen om dagen. Vi tar ikke det så tungt. Det vil jo alltid være slik at når problemer melder seg og det ikke går slik vi helst ville at det skulle gå, begynner jakten på syndebukker. I politikken er det en del av spillet.

Enkelte statsråder utsettes for den rene kanonade fra borgerlige hold, både fra politikere og massemedia. Det er

også slik det vel skal være. Angrep fra opposisjonen er en del av det politiske spill og fører vanligvis til at rekkene sluttet om den som blir angrepet. Statsrådene er tillitsmenn som er plassert i utsatte posisjoner for å gjennomføre partiets politikk. Angripes de for det, mobiliseres solidariteten i arbeiderbevegelsen.

Men nå er det plutselig kommet en ny tendens inn også her. I den borgerlige angrepsformasjonen begynner også enkelte i vår egen presse å blande seg inn. Ikke med motargumenter og forsvar, men med såkalte selvstendige vurderinger av den enkelte statsråds kvalifikasjoner og arbeidsevne. Selvefølgelig har de rett til det. Men kanskje hadde det vært grunn til å vente noe annet i en ellers vanskelig tid. For meg som på nært hold følger det arbeid som Regjeringens

medlemmer utfører på grunnlag av partiets arbeidsprogram, virker skriveriene både urettferdige og urimelige. For de berørte statsråder må de virke direkte sårende og usolidariske. Jeg kan tenke meg at de heller ikke kan virke spesielt oppmuntrende på våre partifeller rundt om i landet, slik dette utnyttes i massemedia for øvrig.

La meg bare si dette generelt om en mindretallsregjeringens situasjon: Den må, dersom den skal kunne fungere, i alle fall ha vissheten om at den har oppslutning fra sine egne når den går ut i den politiske hverdag for å søke å gjennomføre det program den har forpliktet seg til å arbeide for.